

EUROOPA MAJANDUS- JA RAHALIIDU TÄISLIIKMEKS SAAMISEKS (EUROLE ÜLEMINEKUKS) TEHTAVAD ETTEVALMISTUSED

Eesti Vabariigi Valitsus ja Eesti Pank on seadnud eesmärgiks võtta euro kasutusele **esimesel võimalusel, mil Eesti suudab täita kõik selleks vajalikud tingimused**.

9. detsembril 2004 toimunud kabinetiõupidamisel otsustas valitsus moodustada eurole ülemineku ettevalmistuste koordineerimiseks **asjatundjate komisjoni**. Komisjoni juhib Rahandusministeeriumi kantsler. Komisjoni kuuluvad Eesti Panga asepresident, Justiitsministeeriumi kantsler, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kantsler, Sise- ministeeriumi kantsler ja Riigikantselei Euroopa asjade direktor. Kord kvartalis esitab asjatundjate komisjon valitsusele ülevaate ettevalmistuste käigust.

Ülemineku tehniliste lahenduste väljatöötamiseks on moodustatud **kuus töögruppi** – Eesti Panga ja krediidiasutuste vaheline töögrupp, ärikeskkonna töögrupp, valitsusasutuste tehnilise valmisoleku töögrupp, tarbijakaitse töögrupp, õigusloome töögrupp ja kommunikatsiooni töögrupp. Eesti Pank juhib neist esimest ja osaleb kõigis teistes, välja arvatud valitsusasutusi puudutav töögrupp.

EESTI MAJANDUSPOLIITIKA PÕHIJOOSED EELSEISVA EUROALAGA LIITUMISE VALGUSES

Nagu kõikidel 2004. aastal Euroopa Liiduga ühinenud riikidel, seisab Eestil lähiaastatel ees ühisraha euro kasutuselevõtt ehk Euroopa majandus- ja rahaliidu täisliikmeks saamine. Euroalaga liitumine on Eesti majandusele vajalik samm, mis tagab soodsa investeerimiskliima säilimise, parandab meie konkurent- sivõimet ja tugevdab eeldusi pikaajalise ja tasakaa- lustatud majanduskasvu jätkumiseks ning selle kaudu elatustaseme tõusuks.

Hinnates, milline eurole ülemineku ajakava ja stra- teegia Eestile sobib, tuleb arvestada, et rahaliidu liikmelisusest saab kasu eelkõige riik, kelle majandus on teiste liikmesriikidega piisavalt tihedalt lõimunud. On oluline, et Eesti peamisteks kaubavahetuspart- neriteks on Euroopa Liidu liikmesriigid. Samuti on suurem osa välisinvesteeringuid Eestisse tulnud ELi

liikmesriikidest – seda nii otseinvesteeringutena kui finantssektori kaudu. Lisaks on Eesti kroon seotud euroga ning meie majanduses toimivad euroalaga sarnased rahapoliitilised ülekandemehhanismid. See teeb Eestist juba täna "peaaegu euroala liikme". Rahaliiduga ühinemine on seega loogiline jätk Eesti senisele rahapoliitikale.

Euroala liikmeks saamise eeldused

Selleks, et saada euroala liikmeks, tuleb riigil täita jätkusuutlikul moel **Maastrichti kriteeriumid** (vt tabel 1).

ERM2ga liitus Eesti 28. juunil 2004, säilitades ühe- poolse kohustusena nii valuutakomitee süsteemi kui krooni senise fikseeritud kursi euro suhtes.

Eesti range ja tasakaalule orienteeritud eelarvepo- liitika on loonud tugeva lähtepositsiooni Maastrichti **eelarvetasakaalu ja riigivõla kriteeriumide** täit- miseks. Alates 2000. aastast on koondvalitsuse eelarve olnud ülejäägis, valitsuse võlg vähenenud ning keskvalitsuse välisvarad kasvanud. Valitsus on seadnud keskpikas perspektiivis eesmärgiks tasakaalus või ülejäägis eelarve. Ülejäägiga lõpeb prognooside kohaselt ka 2006. aasta (rahandus- ministeeriumi andmetel oodatakse isegi kuni 1,8%st ülejääki).

Maastrichti **intressikriteerium** näitab seda, kas euroalaga liituda sooviv riik suudab säilitada majan- duse tasakaalulist arengut ka pikemas perspektiivis. Kui rahvusvahelistele finantsturgudele ja investoritele paistab, et on märke, mis viitavad võimalikele problee- midele pikemas perspektiivis, tekib sellel riigil suure tõenäosusega raskusi intressikriteeriumi täitmisel. Majanduspoliitika ja turumehhanismide usaldusvää- ruse tõttu on Eesti intressitase täna väga lähedane euroala omale, seega ei tohiks intressikriteeriumi sisulise täitmisega probleeme tekkida.

Kõige keerulisemaks kujuneb Eesti jaoks toime- tulek **inflatsioonikriteeriumiga**. Väikese avatud majandusena on Eesti hinnavõtjaks ka tarbijahin- dade puhul. Seejuures on Eesti sissetulekute ma- dalamast tasemest johtuvalt tarbijakorvi struktuuris

Tabel 1. Maastrichti kriteeriumid

Riigi rahandus	Valitsussektori eelarve puudujääk peab olema väiksem kui 3% SKPst. Valitsussektori võlg peab olema väiksem kui 60% SKPst või lähenema sellele rahuldava kiirusega.
Vahetuskurs	Riik peab vähemalt kaks aastat osalema vahetuskursimehhanismis ERM2 ja hoidma oma valuuta vahetuskursi euro suhtes stabiilsena.
Hinnastabiilsus	Riigi inflatsioonimäär ei tohi ületada rohkem kui 1,5 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist.
Intressimäärad	Riigi pikaajaline intressimäär ei tohi ületada rohkem kui 2 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid hinnastabiilsuse tulemusi saavutanud liikmesriigi keskmist.

suhteliselt suur osatähtsus selle kõige heitlikumatel komponentidel – toidukaupadel ning kütusel ja energial. Just nafta kallinemise tõttu maailmaturul kiirenes tarbijahindade aastakasv Eestis 2005. aasta lõpul rohkem kui 4%ni. Lähiajaks prognoositav inflatsioonitempo alanemine võib aga olla inflatsioonikriteeriumi täitmise seisukohast liiga aeglane.

2006. aasta sügisel koostavad nii Euroopa Keskpank kui Euroopa Komisjon kõigi nende riikide kohta, kes euroalasse ei kuulu, **korralised lähenemisaruanded**. Eesmärk on hinnata vastavust Maastrichti kriteeriumidele ning anda soovitus, millised liikmesriigid on valmis euroalaga ühinema ehk teisisõnu, milliste riikide suhtes võib kaotada majandus- ja rahaliidu liikmelisuse suhtes kehtestatud erandi. Vajadusel võivad riigid paluda ka erakorralise lähenemisaruande koostamist, nagu seda tegid 2006. aasta märtsis Sloveenia ja Leedu. Nende riikide sobivust euroalaga liitumiseks hinnatakse 2006. aasta suvel.

TEHNILISED ETTEVALMISTUSED MAJANDUS- JA RAHALIIDU TÄISLIKMEKS SAAMISEKS

Õigusraamistik

Euro kasutuselevõtu seaduse eelnõu valmistab ette Rahandusministeerium koostöös teiste ministeeriumide ja Eesti Pangaga. Eelnõu reguleerib Eesti kroonide vahetamist eurodeks ja krooni käibelt kõrvaldamist, euro ja krooni paralleelkäivet ning sätestab Eesti kroonilt eurole üleminekuks vajalikud seadusemuudatused. Euro kasutuselevõtu seaduse eelnõu ei sisalda siiski muudatusi nendes seadus-

tes, milles on seoses eurole üleminekuga vaja teha põhjalikumad muudatused. Eraldi menetletakse Eesti Panga seaduse ja äriseadustiku muudatused, samuti valmistatakse ette uus riigilõivuseaduse eelnõu.

Eurole üleminek eeldab ka **Eesti Panga seaduse** täiendamist, et viia see kooskõlla nõuetega, mida ELi asutamisleping ja Euroopa Keskpankade Süsteemi põhikiri esitavad majandus- ja rahaliidu täisliikmest riigi keskpangale. Eesti Pank valmistas 2005. aasta esimesel poolel ette Eesti Panga seaduse muutmise eelnõu. Eesti Panga Nõukogu kiitis selle heaks oma 30. augusti 2005. aasta istungil ning 12. septembril 2005 esitasid Eesti Panga Nõukogu liikmed pr Liina Tõnisson ja hr Mart Opmann eelnõu Riigikogule menetlemiseks. Järgnevate kuude jooksul läbis seadus konsulteerimismenetluse Euroopa Keskpangas ning kaks lugemist Riigikogus.

25. jaanuaril 2006 võttis Riigikogu vastu otsuse taotleda Riigikohtu seisukohta küsimuses, kas Eesti Vabariigi põhiseaduse § 111 saab koostoimes Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seaduse ja Euroopa Liidu õigusega tõlgendada selliselt, et:

- 1) Eesti Pangel on majandus- ja rahaliidu täieõiguslikuks liikmeks olemise tingimustes Eesti raha emiteerimise ainuõigus;
- 2) Eesti Pank säilitab majandus- ja rahaliidu täieõiguslikuks liikmeks olemise tingimustes Eesti krooni emiteerimise õiguse.

Eesti Panga seaduse muutmise seaduse eelnõu menetlemine jätkub pärast Riigikohtult seisukoha saamist.

Raha- ja makseringlus

Eurole ülemineku tehnilisi ettevalmistusi **konto- ja sularaha** valdkonnas koordineerib ja juhib Eesti Pank, kes on tegevusse kaasanud ka kõik Eesti krediitdiasutused, samuti Eesti Pangaliidu. Üksikute teemade põhjalikumaks läbitöötamiseks on moodustatud tööühmi, mis tegelevad näiteks sularahaautomaatide, mündikogumise kampaania, kontoraha tehniliste aspektide jmt küsimustega.

Praeguseks kokkulepitud põhiseisukohad ja -raamistikud on kajastatud eurole ülemineku riikliku plaani peatükis "Keskpang ja krediitdiasutused", millesse on aasta jooksul vastavalt vajadusele tehtud jooksvaid täpsustusi ja täiendusi.

Töögruppide arutelude tulemusena on kokku lepitud, et euro sularaha käibesse laskmise lihtsustamiseks vahetavad krediitdiasutused kuu aega enne ja kuus kuud pärast €-päeva kroone eurodeks keskkursiga (st Eesti Panga päevakursi tabelis kajastuva kursiga) ja ilma teenustasuta ning jätkavad seejärel samadel tingimustel vahetamist veel vähemalt kuue kuu jooksul, kuid siis juba ainult mõnedes pangakontorites. Ka pärast seda, kui krediitdiasutused lõpetavad kroonide vahetamise eurodeks, vahetab Eesti Pank tähtajatult kroone eurodeks keskkursiga ja ilma teenustasuta.

Alates aastast 2003 on Eesti Pank valmistunud selleks, et tagada euro sularaha vastuvõtmine, hoidmine ja käitlemine, ning et ringlusest kõrvaldatavate kroonide hoidmine, lugemine ja hävitamine toimuksid tõhusalt ja turvaliselt. 2005. aastal töötati välja üksikasjalik sularahavahetuse plaan, kus on välja toodud sularaha hankimise, eel- ja kaaseeljaotuse ning kroonide ringlusest kõrvaldamise üksikasjad. Sularahavedude turvalisuse tagamiseks sõlmis Eesti Pank 2005. aasta sügisel koostöölepingu Politsei-ametiga.

2006. aastal jätkub sularahavahetuse logistilise plaani täpsustamine, kaalutakse Eesti Posti rahavahetusse kaasamise võimalusi ning valmistatakse ette münti-

de kogumise kampaaniat. Lisaks on Eesti Panga plaanis läbi viia rida sularahakäitlejate koolitusi.

Euro kasutuselevõtt kontorahana toimub ilma üleminekuperioodita. Eesti Panga arveldussüsteemid muudetakse europõhisteks ööl vastu nn €-päeva. See tähendab, et alates "euroaja" esimesest pangapäevast arveldavad Eesti Panga arveldussüsteemid vaid euromakseid.

Enne euroalaga liitumist valmistab Eesti Pank ette ühinemise euroala riikide vahelise kiirmaksete arveldussüsteemiga TARGET.

Eesti Panga sisemised ettevalmistused eurole üleminekuks

Euroopa Keskpankade Süsteemi täieõiguslikuks liikmeks saamine seab täiendavaid nõudeid Eesti Panga finantsarvestusele ja -aruandlusele. Euroalaga liitumise hetkeks tuleb tagada Euroopa Keskpanga nõuetele vastav arvestus ja aruandlus.

Täiendamist vajavad ka infotehnoloogiasüsteemid, statistikaalne tegevus, reservihaldus, seire- ja analüüsitegevus ning mitmed muud valdkonnad.

Eurole üleminekuga seotud avalik teavitus

Sujuv eurole üleminek eeldab avalikkuse põhjalikku teavitamist erinevatest rahavahetuse asjaoludest. Lisaks asjatundjate komisjoni juurde moodustatud kommunikatsiooni töögrupile tegutseb alates 2005. aasta sügisest ka Eesti Panga sisene töögrupp. Eesmärk on koostöös teiste riiklike ametkondadega, aga ka Euroopa Komisjoni, Euroopa Keskpanga ja mitme Eesti mittetulundusühingu ja erialaliiduga tutvustada eurole ülemineku põhimõtteid võimalikult paljudele sihtrühmadele. Kuigi aktiivsem teavitustegevus käivitus alles 2005. aasta sügisel, esinesid Eesti Panga töötajad 2005. aastal rohkem kui 30 eurot tutvustaval teabeüritusel erinevates Eesti maakondades. 2006. aasta esimese kolme kuuga lisandus veel 15 üritust. 2006. aasta jaanuari lõpus avati euroteemaline veebileht aadressil www.euro.eesti.ee.

EESTI PANGA ROLL EUROOPA KESKPANKADE SÜSTEEMIS TÄNA JA PÄRAST EURO KASUTUSELEVÖTTU

Euroopa Keskpankade Süsteem

Euroopa Keskpangast ja kõigist Euroopa Liidu liikmesriikide keskpankadest koosneva **Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS)** eesmärk ja ülesanded on sätestatud Euroopa Ühenduse asutamislepingu 7. jaotises "Majandus- ja rahapoliitika" ning asutamislepingule lisatud protokolli nr 18 "EKPSi ja Euroopa Keskpanga põhikiri".

EKPSi tähtsaim eesmärk on hinnastabiilsuse tagamine. Kui sellega ei seata ohtu hinnastabiilsuse tagamist, aitab EKPS kaasa ka muude Euroopa Liidu majanduspoliitiliste eesmärkide saavutamisele.

Vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 105 lõikele 2 on EKPSi põhiülesanded järgmised:

- eurosüsteemi ühtse rahapoliitika kujundamine ja rakendamine;
- välisvaluutaoperatsioonide teostamine;
- euroala liikmesriikide ametlike välisreservide haldamine;
- maksesüsteemide tõrgeteta toimimise tagamine.

Samuti toetab EKPS oma tegevusega finantsjärelevalve asutusi ja aitab kaasa finantsstabiilsuse tagamisele Euroopa Liidus. EKPS korraldab ka oma ülesannete täitmiseks vajaliku statistika kogumist.

EKPS ei ole iseseisev juriidiline isik ja tal ei ole eraldi otsustusorganeid. Tegevus EKPSi eesmärkide saavutamise nimel toimub liikmesriikide keskpankade kaudu. EKPSi ülesandeid täidavad Euroopa Keskpank (EKP) ja liikmesriikide keskpangad **keskse otsustusmehhanismi, kuid hajutatud täideviimise põhimõttel**. EKPSi juhivad EKP otsustusorganid: raha- ja finantspoliitilisi otsuseid teevad EKP nõukogu ja juhatus. Otsuste ettevalmistamisel konsulteerib EKP liikmesriikide keskpankadega ja otsuseid viivad ellu liikmesriikide keskpangad.

Eesti Panga ülesanded euroala riigi keskpangana

Pärast Eesti ühinemist euroalaga võib Eesti Panga ülesanded jagada kolmeks:

- Eesti Panga kui euroala riigi iseseisva keskpanga ülesanded;
- Eesti Panga ülesanded Euroopa Liidu majanduspoliitilise koostöö raames;
- Eesti Panga ülesanded küsimustes, mis ei kuulu otseselt Euroopa Liidu pädevusse.

Eesti Panga kui euroala riigi iseseisva keskpanga ülesanded

Eesti Pank võtab osa ühtse **rahapoliitika kujundamisest ja poliitika väljatöötamisest erinevates EKPSi pädevusse kuuluvates valdkondades**; Eesti Panga president hakkab pärast Eesti ühinemist euroalaga osalema **EKP nõukogu töös** ja seeläbi EKPSi ühtse poliitika kujundamises tiptasandil. Eesti Panga töötajad osalevad EKPSi komiteedes ja töögruppides, kus valmistatakse ette kõik EKP juhtorganite olulisemad otsused ja väljundid.

Eesti Pank **korraldab** Eesti Vabariigi keskpangana Euroopa Liidu ühtse rahapoliitika ning muid valdkondi puudutavate **EKPSi otsuste elluviimist** vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu põhimõtetele:

- teostab euroala ühtset rahapoliitikat ellu viies EKPSi juhiste **põhjal refinantseerimisoperatsioon** Eesti krediitiasutustega ning rakendab **krediitiasutuste kohustuslike reservide** süsteemi Eestis;
- **haldab teatud osa EKP reservidest**, järgides seejuures EKPSi ühtset raamistikku. Vajadusel teostab Eesti Pank koos EKP ja teiste liikmesriikide keskpankadega **valuutainterventsioone**;
- **korraldab euro sularaha ringlust Eestis**, muu hulgas sularaha igapäevast emissiooni Eesti elanikele ja ettevõtetele Eestis tegutsevate krediitiasutuste vahendusel;
- **tagab maksesüsteemide tõrgeteta toimimise** kahel viisil – maksesüsteemide haldurina ja valdkonna poliitika kujundajana (järelevaatajana);

- osaleb **euroala majandusprognossi** koostamises ja laiemas **analüütilises koostöös** EKPSi ja eurosüsteemi kuuluvate keskpankade vahel;
- osaleb koos teiste liikmesriikide keskpankade ja järelevalveasutustega **Euroopa Liidu finantssektori stabiilsust toetavates tegevustes**;
- **kogub, töötleb ja vahendab EKP-le EKPSi ülesannete täitmiseks vajalikku majandus- ja finantsstatistikat**. Kuna eurosüsteemi liikmeks olevatelt keskpankadelt nõutakse ühtse rahasüsteemi käigushoidmiseks põhjalikumate ja üksikasjalikumate andmete kogumist ja edastamist, siis pärast eurosüsteemiga ühinemist kasvavad Eesti Panga tööülesanded statistika vallas.

Eesti Panga ülesanded Euroopa Liidu majanduspoliitilise koostöö raames

Lisaks EKPSi pädevusse kuuluvatele küsimustele võtab Eesti Pank osa ka **Euroopa Liidu üldise majandus- ja finantspoliitika kujundamisest**. Eelkõige seisneb see osalemises Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni komiteedes ja töögruppides, mis kooskõlastavad Euroopa Liidu majanduspoliitikat ning korraldavad finantssektori õigusraamistikku ja järelevalvet puudutavat koostööd Euroopa Liidu asutuste ja liikmesriikide vahel.

Koos Rahandusministeeriumiga on Eesti Pank esindatud Euroopa Liidu **majandus- ja rahanduskomitees (EFC)**. EFC valmistab Euroopa Liidu Nõukogu koosolekul arutamiseks ja otsustamiseks ette olulisemaid makromajandus- ja finantssektorit puudutavaid küsimusi. Samuti on Eesti Pank esindatud EFC alamkomiteedes, mis tegelevad euro münte puudutavate küsimustega ning Euroopa Liidu ühisseisukohtade kooskõlastamisega Rahvusvahelise Valuutafondi (RVF) tegevust puudutavates küsimustes.

Eesti Pank on koos teiste Eesti riigiasutustega kaasatud **Euroopa Liidu finantssektori poliitikat ja finantsjärelevalvet kujundavasse koostöösse** Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni

juures moodustatud komiteede ja töögruppide kaudu. Euroopa pangandusjärelevalve komitee (CEBS) ülesanne on toetada Euroopa Liidu pangandusseadusandluse rakendamist liikmesriikides ning soodustada pangajärelevalve asutuste igapäevase tegevuse ühtlustamist Euroopa ühisel finants-turul. Samuti osaleb Eesti Pank erinevates EFC ja Euroopa Komisjoni korraldatavates finantsjärelevalve projektides.

Lisaks esindab Eesti Pank Eestit Eurostati juurde moodustatud, **Euroopa Liidu maksebilansi ja finantssüsteemi statistika** kogumist kooskõlastavates ja seadusandluse ettevalmistamisega seotud komiteedes ja töögruppides.

Eesti Panga ülesanded valdkondades, mis ei kuulu otseselt Euroopa Liidu pädevusse

Nagu muudeski valdkondades, on ka keskpanganduses Euroopa Liidu pädevus kõiki liikmesriike hõlmavate ühiste põhimõtete ning raamistike kujundamisel ja elluviimisel märkimisväärne, mistõttu olulise osa Eesti Panga ülesannetest ja ressurssidest hõlmab EKPSiga seotud tegevus Frankfurdis ning osavõtt Euroopa Liidu majandus- ja finantssektori poliitika kujundamisest Brüsselis. Vahetegemine selle vahel, mis kuulub ELi ja mis rahvusliku keskpanga pädevusse, on osalt tehisk. Siiski saab öelda, et ka pärast euroalaga ühinemist jääb Eesti Panga kompetentsi rida **keskpangapoliitika küsimusi, mis ei kuulu otseselt Euroopa Liidu pädevusse**.

- Eesti Panga kui Eesti Vabariigi keskpanga oluline eesmärk on **Eesti panganduse ja finantssüsteemi stabiilsuse tagamine** koostöös Rahandusministeeriumi ja Eesti Panga juures asuva Finantsinspeksiooniga. Eesti Panga ülesandeks on ja jääb pangandussektori reguleerimine, samuti finantssüsteemi terviklik analüüs, et ennetada süsteemi usaldusväärsust mõjutavaid sündmusi ja šokke.

- Eesti Panga ülesanne on **Eesti majanduse kõrgekvaliteediline analüüs ning Eesti majandusproгноosi koostamine**. See aitab hinnata erinevate majandusprotsesside mõju hinna- ja finantsstabiilsusele.
- Eesti Pank **nõustab valitsust ja laiemat avalikkust erinevates majanduspoliitilistes küsimustes**, eriti valdkondades, mis mõjutavad hinnastabiilsust ning Eesti finantssüsteemi usaldusväärsust.
- Eesti Pank jääb ka pärast eurole üleminekut **hoidma Eesti ametlikke välisreserve**.
- Eesti Panga ülesandeks jääb **Eesti maksekeskonda puudutava poliitika kujundamine**.
- Eurosüsteemis osalemine ja sellega seotud täiendavad ülesanded ei vähenda samas Eesti Panga **vastutust Eesti majanduse ja finantssektori statistika kogumise ja avaldamise eest**; muu hulgas vastutab Eesti Pank Eesti maksebilansi koostamise ning pangandussüsteemi statistika kogumise ja avaldamise eest;
- Eesti Panga üheks oluliseks funktsiooniks jääb **Eesti esindamine rahvusvahelises koostöös väljaspool Euroopa Liitu**. Eesti Pank esindab Eestit Rahvusvahelises Valuutafondis, osaleb Rahvusvahelise Arvelduspanga (*Bank for International Settlements*, BIS) tegevuses ning teeb koostööd kolmandate riikide keskpankadega.